

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

XIV. 1927.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1927.

Belangrijke munten van Heinsberg en Kleef.

DIRK II, Heer van Heinsberg 1259—1302, zoon van HENDRIK VAN SPONHEIN en AGNES VAN HEINSBERG, heeft omstreeks 1280 te Gangelt, een vlek in den Kreis Geilenkirchen, reeds in de 12de eeuw in het bezit der Heinsbergers, een Sterling laten slaan, welk stuk tot op heden de oudste ons bekende munt der Heinsbergers is.

Deze Sterling werd reeds in 1849 door C. PIOT¹⁾ en in 1913 door J. MENADIER²⁾ beschreven.

Het exemplaar hetwelk ik in handen kreeg wijkt echter van de beschrijving door PIOT en MENADIER gegeven af en stamt uit eene vondst omstreeks veertig jaren geleden gemaakt.

DIRK II VAN HEINSBERG, 1259—1303. Sterling te Gangelt geslagen.

1. Voorzijde: TIOR - ICVOR - SDHNS Schild met naar links klimmenden leeuw.

Keerzijde: MOR - ETIO - GAN - GLE Dubbel kruis, in de hoeken I - C - S - V. Pl. II. No. 1.

Vergelijken wij nu dit stukje met de exemplaren door PIOT en MENADIER beschreven, dan vinden wij bij die schrijvers de volgende omschriften.

¹⁾ C. PIOT. *Essai sur les Monnaies des Seigneurs de Heinsberg. Revue de la Numismatique Belge* 1849.

²⁾ JULIUS MENADIER. *Die Münzen der Jülicher Dynastengeschlechter*, in „*Zeitschrift für Numismatik*“ XXX (1913).

1a. Voorzijde: TIOR - IC x DN - SDHNSI

Keerzijde: MON - ETO - GAN - GLE en I - S - S - V
in de hoeken van het kruis.

PIOT. *Revue Belge* 1849. p. 265. No. 1. pl. VII. fig. 2.

1b. TIOR - ICVON - DHNSB.

MON - ETA - GAN - GLE In de hoeken van het kruis
I - S - S - V.

J. MENADIER. *Die Münzen der Jülicher Dynastengeschlechter*. p. 431. No. 1. pl. XVII.1.

De beide exemplaren die MENADIER van dezen Sterling kent bevinden zich in het Berliner Münzkabinett en in de verzameling van wijlen Vicomte DE JONGHE, thans in het Penningkabinet te Brussel.

Het zoude mij niet verwonderen indien de vier hierboven beschreven exemplaren alle hetzelfde omschrift voerden, maar door onduidelijkheid der betreffende muntjes moeilijk leesbaar waren, waardoor deze verschillen in omschriften bij het beschrijven ontstonden.

Deze Sterling is eene nabootsing van den Sterling van Hertog JAN I van Brabant, die deze munten sedert 1273 sloeg.

Van GODFRIED II, Heer van Heinsberg 1303—1331, den opvolger van DIRK II, zijn ons een aantal verschillende munten bekend, eveneens door PIOT en MENADIER beschreven.

Met een Kopje (Denier) schijnt echter in de beschrijvingen van MENADIER eene verwarring plaats gehad te hebben.

GODFRIED II, 1303—1331. Kopje te Heinsberg geslagen.

2. Voorzijde: Ⓢ GOD DNS DE HINSB. Hoofd naar links.

Keerzijde: . IN . ROH . IRΘ . ONI . Kruis het omschrift snijdend, een roosje in elk der hoeken.

Het exemplaar door PIOT beschreven heeft:

2a. Voorzijde: ✠ GOD DNS DE HEINSE.

Keerzijde: · IN · NOM · INE · ONI.

C. PIOT. *Revue Belge* 1849, p. 268. No. 9. pl. VII, fig. 8.

Het exemplaar door MENADIER beschreven:

2b. Voorzijde: ✠ GOD DNS DE HEINSE. Kop naar links tusschen 2 bolletjes (die op ons exemplaar en bij PIOT ontbreken).

Keerzijde: · III · NOM · INE · ONI.

J. MENADIER. *Die Jülicher Dynastengeschlechter*. p. 433. No. 9. pl. XVII.9.

Beschouwen wij echter de afbeelding bij MENADIER op pl. XVII.9 nader, dan zien wij dat dit kopje op de voorzijde een geheel ander omschrift draagt en wel: ✠ GODEFRID DNS D HEINSE'. Op de keerzijde SIG · NOM · CRV · CIS · en vermoedelijk de afbeelding van het muntje bij hem onder No. 4a beschreven.

Denkelijk heeft MENADIER bij het afbeelden deze twee Deniers verward.

Dit kopje is eene nabootsing van de kopjes door FLORIS V, graaf van Holland 1256—1296, te Dordrecht en te Medemblik geslagen. Het door MENADIER beschreven exemplaar bevindt zich in het Kabinet te Brussel.

Een Toursche Groot, door DIRK III, Heer van Heinsberg, Graaf van Looz 1331—1361, den opvolger van GODFRIED II, te Heinsberg geslagen, wijkt eveneens van de stukken door PIOT en MENADIER beschreven af.

3. Voorzijde: TVRONV · S' CIVIS · Stadsteeken van Tours in een krans van twaalf lelies.

Keerzijde: ✠ DNS DE HEINSE. buitenste omschrift: ✠ BHOICTV : SIT : NODS : ONI : ORI

DEI : IſV *PI. Kruis waaromheen dubbel omschrift.
Pl. II. No. 2.

In de *Revue Belge* 1849 beschrijft Pior op pag. 267, no. 4 een exemplaar:

3a. Voorzijde: TVROHVS · CIVIS.

Keerzijde: * DNS DE HENSBER en als buitenste omschrift: * BNDICTV : SIT : NODE : ORI : ORI : DEI : IſV *PI.

Op pag. 267, no. 5, een ander variant, met op de keerzijde:

3b. † DNS * HENSBER.

MENADIER beschrijft op p. 439, no. 24d (vergelijk zijn afbeelding op pl. XVII., no. 24a) een exemplaar:

3c. † DNS DE HENSBER.

Keerzijde: B'NDICTV: Overigens gelijk aan no. 3.

En op p. 439, no. 24e, een variant:

3d. DNS DE HENBR

Deze Toursche Grooten werden het eerst door LODEWIJK IX, Koning van Frankrijk 1226—1270, geslagen en in vele der omliggende landen nagebootst.

In dezelfde vondst waarin zich de Sterling van Gangelt bevond, waren nog een tweetal Sterlingen, door OTTO, Graaf van Kleef 1305—1311, te Huissen en te Calcar geslagen, waarvan voornamelijk de Sterling van Huissen voor de beoefenaars der numismatiek van Gelderland belang heeft. Wij laten de beschrijving van deze beide munten volgen.

OTTO van Kleef 1305—1311. Sterling te Huissen geslagen ¹⁾).

¹⁾ Deze Sterling is ook voorhanden in het Kon. Penningkabinet, waar eveneens een Denier (Kopje) van OTTO III aanwezig is te Huissen geslagen. Voorzijde naar links gewend hoofd van een graaf,

4. Voorzijde: $\text{MON} \cdot \cdot \cdot \text{ETA} \cdot \text{CL} \cdot \text{LEVEN}$ Schild met naar links klimmenden leeuw.

Keerzijde: $\cdot \cdot \text{OTH} \cdot \text{O} \cdot \cdot \cdot \text{CL} \cdot \text{DE} \cdot \text{S}$ Dubbel kruis, in de hoeken $\text{h} - \text{V} - \text{S} - \text{E}'$. Pl. II. No. 3.

(Huissen, een stadje in de Over-Betuwe, behoorde oudtijds tot het graafschap Kleef).

Sterling te Calcar geslagen.

5. Voorzijde: $\cdot \cdot \text{COMES} \cdot \text{O} - \text{CLEV} - \text{O}$ Schild met naar links klimmenden leeuw.

Keerzijde: $\text{MON} - \text{ETA} - \text{CAL} - \text{KAR}$ Dubbel kruis, in de hoeken $\text{CL} - \text{R} - \text{V} - \cdot$. Pl. II. No. 4.

(Calcar, een stad in de kreits Cleve, district Düsseldorf).

Deze beide Sterlingen van Huissen en Calcar zijn van hetzelfde type als de Sterling van Gangelt.

M. SCHULMAN.

omschrift: $\cdot \cdot \text{OTH} \cdot \text{O} \cdot \text{CL} \cdot \cdot \cdot \cdot \cdot \text{VEN}$. (Otho Comes Clivensis).

Keerzijde: Kruis, het veld van de munt in vieren deelende, omschrift:

$\text{MON} - \text{ETA} - \text{hVS} - \text{ENS}$.

1.

1.

2.

2.

3.

3.

4.

4.